

Magyar
Nemzeti
Vidéki
Hálózat

XVIII. ORSZÁGOS URBANISZTIKAI KONFERENCIA

VIDÉKRŐL

Magyar
Nemzeti
Vidéki
Hálózat

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

város és vidékének
tervezése a rurális
térségek szemszögéből

A MAGYAR URBANISZTIKAI TÁRSASÁG SZERVEZÉSÉBEN

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat támogatásával

2012. október 11-12.

Hajdúböszörmény, Sillye Gábor Művelődési Központ

PROGRAMFÜZET

A projekt a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Elnökségének értékelése és javaslata alapján, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap társfinanszírozásában, a Nemzeti Vidékfejlesztési Program Irányító Hatóságának jóváhagyásával valósul meg.

Varga Imre

FALUKUTATÁS ÉS KÖZTÉR-KÉP-ZŐ

Az előadás urbanisztikai terepmunkába enged bepillantást.

1. Falukutatás

Célunk, valós kutatási lehetőség biztosítása diákok részére.

Gazdag forrásanyag felgyűjtése a település helytörténetét, építészetét, a 20. században bekövetkezett, a területen élők megélhetési stratégiáit alapvetően meghatározó és megváltoztató tényezőkről.

A fotóknak, a felmérési dokumentációnak, az interjúknak a múzeumok gyűjteményeiben történő megőrzésén túl, a helyi vezetők számára van jelentősége. Helytörténeti gyűjtemények létrehozásához, helyi műemlékek helyreállításához, illetve a település fejlesztési koncepciójának kidolgozásához adhat alapot a kutatás. (A táborokat követően a felmért épületek dokumentációi elkészültek és átadásra kerültek az érintett múzeumok számára.)

Felmérésekre alapozott több urbanisztikai kutatás és fejlesztési javaslat készült.

2. Köztér-kép-ző

Több települést érintő program keretében a

részrtvevő hallgatók szakmai vezetéssel terveznek közösségi tereket, közterületeket, egyedi közterületi tárgyakat.

A munka előkészítése során felhasználják a falukutatás eredményeit, foglalkoznak a településtervezés és fejlesztés kapcsolódó kérdéseivel, felmérésekkel.

Ezt követően feladatokat kapnak a megvalósítás előkészítésében. Végül a nyári terepmunkán segítenek az építésben és részben irányítják a tervek megvalósítását, építését.

Faragó (2003) szerint a rövid és középtávú stratégiákat, cselekvési terveket hosszú távú koncepciók alapján indokolt meghatározni. A hosszú távú tervek egy átfogó jövőképből indulnak ki, ami több scenáriót foglal magába. A hazai vidékfejlesztési tervezés ennek a felépítésnek csak gyengén felel meg. A jövőhorizontok szempontjából történő értékelés elvégezhető többek között a tervek időhorizontjának hossza és jövőképeik jellemzői – módszertani megalapozottság, elérhetőség, motiváló erő, komplexitás, fenntarthatóság – alapján.

Az előadás tervezési szintenként mutatja be a jövőhorizontok kezelését a vidékfejlesztést érintő dokumentumokban.

- Az országos stratégiákat (Országos Területfejlesztési Koncepció, Nemzeti Vidékstratégia) jellemzi:
 - hosszú időhorizont, leírt, komplex jövőképpel rendelkeznek, amelyben megjelennek a város-vidék viszonyok is, de csak kormányzati tényezőkkel számolnak és a tág jövőképből eredő széleskörű célrendszer érdekében csak az eszközök szűk körét határozzák meg
- Az uniós finanszírozáshoz köthető dokumentumokat (Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és a Program [ÚMVP]) jellemzi:
 - közepes időtáv, a szűk, ágazati logikán leírt jövőkép, és nincs vagy gyenge kapcsolat az országos stratégiákkal,
- A helyi vidékfejlesztési stratégiák fő jellemzői:
 - gyakran hosszú időtáv és létező jövőkép, amelyek között több nem megvalósítható, nem veszi figyelembe a helyi tényezőket; csak a vidékfejlesztési forrásokra koncentrálnak és lehatárolási problémák miatt sokszor kimaradnak a fejlesztésekből a térségi központok
- A hatásvizsgálatok (ÁSZ-jelentés a vidékfejlesztésről 2012. aug., ÚMVP félidei értékelése) jövőhöz való viszonyát jellemzi:
 - rövid távú, indikátor alapú értékeléseket tartalmaznak, így nem vizsgálják a komplexitást és a résztvevők jövőorientáltságát.

A jövőkutató, elsősorban a participatív módszerek alkalmazásával olyan komplex forogatókönyvek születhetnek, amelyekkel megalapozhatjuk stratégiai döntéseinket (Nováky 2011). Ez különösen fontos a 2014-2020-as uniós költségvetési ciklus új fejlesztési eszközei (integrált területi beruházás, közösség vezérelt helyi fejlesztés) esetében.

Források:

Faragó László: A koncepcióvezérelt tervezés általános elmélete. Ph.D. disszertáció. Pécs, 2003.

Nováky Erzsébet: A participatív módszerek az interaktív jövőkutatásban. Jövőelméletek 18. BCE, Budapest, 2011.

A konferencia témája

A „vidékfejlesztés” az EU-csatlakozás előkészítése során, több mint 15 éve került be a magyar tervezés eszköztárába, de tartalma, eszköztára azóta is folyamatosan változik, módszerei még ma sem tekinthetők kialakultnak. Új, európai szinten is előremutató módszereket hozott a magyar vidékfejlesztésbe is a LEADER (Liaison Entre Actions pour le Developpement de l’Economie Rurale - Községi kezdeményezés a vidéki gazdaság fejlesztéséért) hálózatok létrejötte, amelyek az alulról építkező együttműködés példáiként váltak ismertté, ugyanakkor a megvalósult beavatkozások tervezettsége, szervezetsége és hasznossága esetenként kritikákat váltott ki.

A vidéki térségek területileg integrált, a városokról és környékükről együtt gondolkodó tervezése alapfeltétele annak, hogy kiegyensúlyozott térségi-települési kapcsolatrendszerek alakuljanak ki, a fejlesztési források jól hasznosuljanak, valamint fizikai környezetünk is fenntartható módon alakuljon.

A területi komplexitásra törekvő, a stratégiai tervezésben, megvalósításban már jelentős tapasztalatokkal bíró várostervezés sajátos eszközökkel tud hozzájárulni a vidéki térségekben felmerülő tervezési feladatok megoldásához, módszereinek továbbfejlesztéséhez, hatékonyabbá tételéhez. A vidéki térségek fejlesztése főként az alulról érkező kezdeményezések rendszerbe integrálása, a részvétel szervezése, azaz az érintetteknek a fejlesztés tervezésébe és megvalósításába való bevonása terén is hozzájárulhat az összehangolt, sikeres eszköztár kialakításához.

Ehhez az ismeretcserehez kíván hozzájárulni 2012. október 11-12-én Hajdúböszörményben a XVIII. Országos Urbanisztikai Konferencia, amelynek keretében aláírásra kerül a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) elnöksége és a Magyar Urbanisztikai Társaság (MUT) elnöksége között megszületett partnerségi megállapodás is.

Program

Október 11. Csütörtök

Levezető elnök: **Dr. Ónodi Gábor** a MUT Falutagozatának elnöke,
Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetének igazgatója

10:10	Elnöki köszöntők: Aczél Gábor , MUT Csatári Bálint , MNVH Polgármesteri köszöntő: Kiss Attila , Hajdúböszörmény polgármestere
10:30 – 10:40	MUT-MNVH stratégiai együttműködési megállapodás aláírása
10:40 – 11:05	Vidékfejlesztés félidőben – V. Németh Zsolt vidékfejlesztési államtitkár, Vidékfejlesztési Minisztérium
11:05 – 11:30	Sajtótájékoztató
11:05 – 11:30	<i>Kávészünet</i>
11:30 – 11:55	Tervezési törekvések a gazdaság- és területfejlesztésben – Horkay Nándor elnök, Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal
11:55 – 12:20	Tervezési törekvések a vidékfejlesztésben – Dr. Mezőszentgyörgyi Dávid főigazgató, Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet
12:20 – 12:45	Város és vidéke 2014-2020 – Salamin Géza főosztályvezető, Nemzetgazdasági Minisztérium Területfejlesztési Tervezési Főosztály
12:45 – 14:15	<i>Ebédészünet</i>

volna a fenntarthatóság irányában.

Épített környezetünkben a felhasznált energia mennyiségének csökkentése általában elengedhetetlen településeink, elsősorban városaink légszennyezés-csökkentéséhez. Ezért az ésszerű és hatékony energiagazdálkodás minden önkormányzatnak, fogyasztónak, felhasználónak közös érdeke. Hazánkban is egyre több középületnek a hűtési költsége meghaladja a fűtési költségét. Alapvető érdekünk a hűtés villamosenergia-felhasználásának csökkentése, az „energiafaló klímák” kiváltása. A hőszivattyúk a folyók, a tavak, a fürdők és egyéb elfolyó vizek hőtartalmát is gazdaságosan tudják hasznosítani.

A hőszivattyúzás nem kizárólag gazdaságossági kérdés. Figyelembe kell venni az egészségesebb hőkomfortot, az energetikai hatékonyságot, a fenntarthatósági, környezetvédelmi szempontokat is.

Energiafüggségünket csökkenthetjük, ha idejében széleskörűen megismerjük a hőszivattyús technológiát. Eredményeink, referenciáink már vannak. *Heller Lászlóra* utalva, ez a szakterület történelmileg is megalapozott.

Bemutatom, hogy kiváló műszaki tulajdonságú termékeket alkalmazva – és a hazai fejlesztésnek és gyártásnak köszönhetően – épületeink egyre kedvezőbb áron válnak energiahatékonyá.

Vetítettképes előadásomban a MAGYAR TERMÉK NAGYDÍJ®-jal (2012) kitüntetett Vaporline® márkanévű hőszivattyúval felszerelt önkormányzati létesítményeket ismertetek.

Póla Péter PHD-Pascal Chevalier

A LEADER-PROGRAM PROBLÉMÁI MAGYARORSZÁGON EGY NEMZETKÖZI KUTATÁS (ALDETEC) TÜKRÉBEN

A tanulmány az ALDETEC projekt (Action Local et Développement du Territoire en Europe Central – Helyi Politika és Területfejlesztés Kelet-Közép Európában) program keretében zajló kutatás egy eredményét mutatja be. A program öt kelet-közép európai vizsgálta a Leader-program megvalósítását. Az akciócsoportok megalakulásának körülményeire, a stratégiaalkotás folyamatára, az akciócsoportokon belüli együttműködésekre valamint a projektek és a stratégia közötti összhangra fókuszáló kutatások egyik megállapításai között szerepel, hogy Magyarországon a Leader-alapelvek sérülnek, s ez a program hatékonyságát, társadalmi elfogadottságát csökkenti. A fontosabb alapelvek érvényesülése előtti akadályok áttekintését követően egy kapcsolati hálózati elemzést is készítettünk két Baranya megyei akciócsoportban. A túl nagy méretből eredő problémák mindkét esetben jól látszanak, ám mindkét vizsgált térségben jelentősen eltérő specialitásokat is találhatunk.

dr. Kiss Dénes

TÁRSADALMI TÉNYEZŐK HATÁSA EGY ROMÁNIAI LEADER-TÉRSÉG MEGALKULÁSÁRA

Előadásomban azt mutatom be, hogy a LEADER Romániai alkalmazásának során különböző társadalmi törésvonalak mentén szerveződő érdekellentétek hogyan befolyásolták a helyi akciócsoportok megalakulását. Az előadás alapjául egy esettanulmány eredményei szolgálnak. Az elemzett esetben a helyi kezdeményezések és a felülről/kívülről jövő ráhatások szorosan összefonódnak, és együtt határozzák meg a végül megalakuló LEADER-csoportot. A kialakult LEADER-térség és partnerség mérete és összetétele a folyamat során többszöri jelentős átalakuláson esett át, melyek eredményeként a végső csoport és térség a kiinduló helyzetre alig emlékeztet. Ennek alapján az elemzett eset kudarc történetnek tekinthető, miután a kezdeti térség több évnyi szervezési munka és tetemes anyagi ráfordítás mellett végülis nem vált LEADER-térséggé. E kudarc annak ellenére következett be, hogy a sikernek számos feltétele adott volt.

A végeredmény különböző érdekek együttes hatásaként alakult tehát ki. Az események politikai dimenziójában a politikai szempontok győzelmét konstatálhattuk a sajátos LEADER-szempontokkal – azaz szakmai szempontokkal szemben. Falu-város dimenzióban a falusi érdekek kudarcát figyelhettük meg a városiakkal szemben. Végül pedig a folyamat gazdasági dimenzióját elemezve annak lehettünk szemtanúi, hogy a profit-szerzési lehetőség szintén felülírta a vidékfejlesztési program sajátos racionalitását. Előadásomban tehát amellet érvelek, hogy a társadalom érdekviszonyait strukturáló legfontosabb törésvonalak a LEADER alkalmazási folyamatában is a legfontosabb artikuláló tényezőknek bizonyultak.

Komlós Ferenc- Fodor Zoltán

MAGYAR HŐSZIVATTYÚK A HELYI ENERGIAGAZDÁLKODÁSBAN

„Nem azt kell nézni, ami van, hanem ami lehetne.”

Németh László (1901 – 1975)

A hőszivattyúzás világszerte elismerten energetikailag a leghatékonyabb fűtési-hűtési technológia, így az energiatakarékosság, a globális CO₂-kibocsátás és a helyi légszennyezés csökkentésének egyik kulcselemé. Országunk kétszeresen is érintett a hőszivattyúk elterjesztése témájában. Egyrészt világviszonylatban is előnyös geotermikus és hidrológiai adottságunk révén, amelyek birtokában a hőszivattyús rendszerekre való átállás jelentősen javítaná egész gazdasági helyzetünket. Mondhatjuk azt is, hogy nagy lépés

14:15 – 15:30 **Szekcióülések** - előadások

15:30-16:00 *Kávészünet*

16:00 – 17:00 **Szekcióülések** - előadások

19:00 **Kiállítás megnyitó – A MUT és az ICOMOS Közterületmegújítási Nívódíj-pályázatának bemutatója**

A kiállítást megnyitja: **Aczél Gábor**, a MUT elnöke

19:30 *Fogadás*

Október 12. Péntek

Levezető elnök: **Ongjerth Richárd**, a Magyar Urbanisztikai Tudásközpont Nkft. ügyvezető igazgatója

8:30 – 9:15 *Reggeli kávé*

9:30 – 11:00 **Szekcióülések** - ajánlások megfogalmazása

11:00 – 12:00 **Plenáris ülés** - a szekciók beszámolója, ajánlások megvitatása és elfogadása, a konferencia zárása

12:00 – 13:00 Városnéző séta **Szekeres Gyula** etnográfus, a Hajdúsági Múzeum igazgatójának vezetésével

13:00 *Záró ebéd*

SZEKCIÓELŐADÁSOK

1 A tervezés módszerei, fejlesztés, rendezés

A településtervezés számos eleme, módszere jól hasznosítható a helyi akcióprogramok tervezésénél és megvalósításánál. A helyi összefogás, az érintettek részvétele terén viszont a vidékfejlesztés gyakorlata adhat hiánypótló információkat a területi és településtervezésnek. A szekció előadói ezeket a módszereket veszik számba, vitatják meg alkalmazhatóságuk előnyeit, illetve korlátait.

Moderátor:

Koszorú Lajos

építész, területi tervező, településrendező tervező, Város-Teampannon Kft.

Vitaindító:

Dr. Laposa József

tájrendező mérnök, városépítési-, városgazdasági szakmérnök

Absztrakt:

Többen vagyunk, akik úgy gondoljuk, hogy a város- és vidékfejlesztés elválaszthatatlanul összefügg és a problémák gyökere nem a város és vidék közötti ellentét, hanem a globális és lokális rendszerek, a központ és a periféria közötti egyensúlytalanság, a vidék önfenntartó képességének gyengülése.

Alapvetően fontos az ágazati tervezési módszerek megújítása és azok egymással történő összhangba hozása- azaz az ágazatok közötti együttműködés létrehozása- a valódi cél, egy új egyensúlyon alapuló önfenntartó helyi gazdaság és együttműködő településtér megvalósulása érdekében.

A településtervezés és a vidékfejlesztés közelítésére, a kapcsolat megteremtésére 2012 ősze kivételesen alkalmasnak tűnik.

1. Ez évben megszületett a Nemzeti Vidékstratégia és a végrehajtást segítő keretprogram /Darányi Ignác terv/ 8 kiemelt térségfejlesztési program ígéretével, amelyek szakszerű elkészítéséhez a térségi szemléletű településtervezők, tájrendezők jelentős segítséget adhatnak.

2. Megtörtént a közigazgatás átszervezése és 2013 január 1.-től ismét

Fontosabb eltérések a CLLD és a LEADER program között

Jellemzők	CLLD	LEADER
Az alap, amelyen belül tervezhető	ERFA	EMVA
Tagállami mozgáster	lehetséges az alkalmazása, a partnerségi szerződésben szerepeltetni kell a lehatárolt egységeket	kötelező, a partnerségi szerződésben csak a módszer alkalmazását kell leírni
Alapokból való részesedés	Nincs minimum, vagy maximum	Minimum 5%
Társfinanszírozási arány (öszöntözés)	+10% (EU GDP 85% alatti területek esetén a társfinanszírozás 85%, ha CLLD is, akkor max.: 95% . (az általános rendelet 110. cikk 3. (b) pont alapján)	+10%, maximum 90% az EMVA-n belül
Politikai megítélése	„történelmi” lehetőség a helyi-térségi szintű fejlesztés, és annak intézményrendszeri újraépítésére	Nem kifejezetten támogatott, gyakran okkal, ok nélkül támadott, társadalmi hitelessége megkopott.
A program lehetséges földrajzi hatóköre	Az ország egésze, lehetséges kapcsolat a városokkal is.	Funkcionális térségek (pl.: Ormánság)

A CLLD nem más, mint a LEADER megközelítés meghonosítása a Strukturális Alapok rendszerében, abból kiindulva, hogy ez a fejlesztési módszer helyi-térségi szinten Európában sikeresnek bizonyult. (Hazánkban ez a megállapítás kevésbé tűnhet helytállónak.)

Kérdés, hogy az igazi LEADER megközelítés a következő programozási időszakban, megvalósítható-e Magyarországon? Ha igen, akkor annak vajon mi lesz a szervezeti kerete? Milyen konkrét tervezési lépések vezetnek el a LEADER megközelítésnek megfelelő helyi-térségi fejlesztési programok kialakításához?

Az EU-s vidékfejlesztési források felhasználására jogosult térségek teljes területére kiterjedő, LEADER elvek alapján létrejött helyi akciócsoportoknál komoly közösségi alapú fejlesztői tapasztalat áll rendelkezésre, közreműködésükkel számos példaértékű helyi fejlesztés valósulhatott meg.

A 2014-2020-as programozási ciklus egyik jelentős változása lesz a közösség által irányított helyi fejlesztések (CLLD) kiterjesztése más uniós pénzügyi alapokra, mellyel a globális kihívásokra lokális válaszok születését kívánja elősegíteni az EU. Ennek sikeres végrehajtása csak a jelenlegi program szakmai értékelésére, a központi és helyi szereplők felkészítésére építhető.

ABSZTRAKTOK

Dr. Finta István PhD

A CLLD-LEADER MEGKÖZELÍTÉS ÉRVÉNYESÍTHETŐSÉGE A 2014-2020. PROGRAMOZÁSI IDŐSZAKRA VONATKOZÓ TERVEZÉSBEN

Bevezető gondolatok

A jövőt most kell megalapoznunk, és ha rossz alapokat választunk, akkor annak negatív hatásait nagyon sokáig viselheti az ország.

Közösség által irányított helyi fejlesztés (CLLD), és/vagy LEADER?

Miről is van szó konkrétan, mi lehet a központi döntés tárgya?

Az alapokról szóló általános rendelet a következőket állapítja meg: „A közösség által irányított helyi fejlesztés, amely az EMVA esetében LEADER helyi fejlesztésnek van kijelölve:” (28. cikk)

Ismeretes, hogy a 2014-2020. közötti szabályozás két eszközt kínál az eddigi egy alpból történő finanszírozással szemben a több alap (multifund) – pl.: ERFA, ESZA – egyidejű igénybevételére. Az egyik a CLLD-LEADER, a másik az integrált területi beruházás (ITI), melynek középpontjában a város, illetve a városkörnyék integrált fejlesztése áll.

működnek a járások. Az igazi települési együttműködés azonban csak évek múlva a települési társulások letisztulását követően alakulhat ki és ekkor kerülhet előtérbe a térségi szinten összehangolt településtervezés./E tervfajta tartalmával foglalkozó kutatás is 2013 őszén fejeződik be/

3. Alapvető változás sejlik a Közösségi Agrárpolitikában /KAP/ és ennek megfelelően 2014-től az EU mezőgazdasági támogatási gyakorlatában. Jelen ismereteink szerint, a táji, természeti szempontok, az agrár-környezetvédelem, az un. „zöld vonal” a „zöldesítés” kiemelt jelentőséggel bír, ami településrendezési tervek külterület-szabályozási munkarészeként vidékfejlesztésbe való beépülését is jelentheti. Az is fontosnak tűnik hogy a (vidékfejlesztési) programok finanszírozása a jövőben több EU-s pénzügyi alpból is történhet.

4. Az eddigi bonyolult, merev település - tervezési rendszer helyébe januártól új szemléletű településtervezés lép, ahol a fejlesztés és a rendezés szempontjait új tartalmú településfejlesztési koncepció illetve új kötelező elemként az integrált stratégia hivatott közelebb hozni. A rendelet tervezett szerint az előbbi fejlesztési anyagok készítésekor kötelező egyeztetni az ágazati stratégiákkal így a Vidékstratégia pontosabban az azt kifejtő 42 nemzeti ill. 8 térségfejlesztési program a településtervezés számára konkrét döntéseket, feladatokat közvetíthet.

Remélhető, hogy az említett változások felszínre hozzák a területrendezés fejlődést gátló, a helyi adottságok érvényesülését akadályozó merevségét és a területrendezés gyakorlata is megújításra kerül.

A településtervezés megújításával megteremtődött a településtervezés és a vidékfejlesztés közötti szoros együttműködés lehetősége . Előadásomban felsorolok néhány példát hogy hol tud a településtervezés segíteni abban hogy a vidékfejlesztés komplex céljai megvalósuljanak.

ABSZTRAKTOK

Altdorfer Csaba

HOZZÁADOTT ÉRTÉK...

Szellemi erő – Hagyományok – Identitás

Fontosnak tartom, hogy helyzetbe és helyére kerüljön a „társadalmi tőke”, mint jelentős társadalmi erőforrás. A bizalom és az együttműködés kialakulásához vezető út közös vezérgondolata legyen, hogy SZÓJÜNK TERVEKET.

„A jelenlegi válság idején a társadalmi tőke megerősítése ellensúlyozhatná a pénztőkébe vetett hit megingását. Bár a magyar társadalomban a társadalmi tőke alapjai, a bizalom, kölcsönösség, az erős civil szervezetek rendkívül meggyengültek, a magyarokra jellemző

igen pozitív elvárások jó feltételeket teremthetnek arra, hogy közös célok érdekében összefogjunk.”(Kopp Mária-Skrabski Árpád/TÁRKI)

Nélkülözhetetlen, hogy a régió potenciáljai közül a „cselekvő szereplők” már a településrendezés eszközeinek készítése során az őket megillető helyzetbe kerüljenek, hogy létrejöhessen a szereplők közti bizalom és együttműködés.

A kistérségeknek abban a szellemben kell létrejönniük és működniük, hogy az ember csak egy része a természetnek s csak vele összeolvadva kaphatja meg az őt jelentőségénél fogva megillető helyet.

Kötelességünk foglalkozni a hagyományok, a kapott örökség megőrzésével, és azzal, hogy a mai életmóddal hogyan lehet összeegyeztetni ezt a törődést. Ez egyik feltétele a megmaradásnak, a testi-szellemi-lelki EGÉSZségnek, felemelkedésnek....

Marthi Zsuzsa

PROSPERÁLÓ ÖNFENNTARTÓ TELEPÜLÉSEK LÉTREHOZÁSÁNAK

FELTÉTELEI ÉS ESZKÖZRENDSZERE

Ma Magyarországon közmegegyezés van abban, hogy szegények vagyunk, a helyzetünk kilátástalan, és valaki máson múlik, hogy a helyzet megoldódjon. Mit lehet tenni másképp települési és közösségi szinten, hogy ez ne így legyen.

Az elmúlt időszakban több olyan faluban jártam, illetve több olyan polgármesterrel találkoztam, akik a válság ellenére is prosperálnak, és nem küszködnek anyagi gondokkal, sőt félre is tudnak tenni (pl. Rozsály, Érpatak, Taktaharkány, Egyházasdengeleg). Mi az ő titkuk?

A bajbajutott családok számára olyan életmód és települési közösség kialakítása a cél, ahol a lakosság vállalja, hogy életformáján változtat, egy tudatosabb életmódra tér át, amelynek az alapja a mezőgazdasági munka. Kezdetben nem másért, mint hogy nem tud jobbat, később meg azért, mert az élet alapjai megerősödnek, és pozitív irányba vezeti az életét.

Azt is el kell fogadniuk, hogy a saját túlélésüket az segíti, ha a felelősséget vállalnak saját közösségük fenntartásáért is, amihez elengedhetetlen a közösség összetartozás-érzésének fokozása, és az együttműködés a közösségi feladatok megszervezésében.

Elengedhetetlen továbbá, hogy a közösség élén, egy olyan vezető álljon, akiben megbíznak a többiek, mert képes a települési érdekeket etikus módon szolgálni, és alkalmas a település életének megszervezésére, a közösség együttműködéséért hajlandó személyes felelősséget vállalni.

Az új életformának a bevállalása egyfajta önfegyelmet, és változást igényel, amely az egyetlen kilábalási lehetőség ma családok százainak. Ehhez persze

az eddigi elkövetett hibák orvosolhatók és alkalmasak lesznek az optimális urbanisztikai megoldás kidolgozására.

3

A tervezés szereplői; vállalkozók, civilek, önkormányzatok és tervezők

A települések tervezésében régóta előírás az érintettek számára a tervek alakításában való részvétel lehetőségének biztosítása, ez azonban ma még a legtöbbször formális megoldásokban merül ki, a közhatalom ritkán talál megfelelő megoldásokat, módszereket az érdemi részvételre, a vidékfejlesztés LEADER akcióiban viszont ez az alapokhoz tartozik. Mit tanulhatnak egymástól a területi tervezés és a vidékfejlesztés animátorai? Hogyan hozható létre érdemi együttműködés a közhatalmi és magánszereplők között? Milyen korlátokat kell lebontani, milyen módszerek vezetnek eredményre? A szekció előadói számos gyakorlati példával alátámasztva keresik a követhető közös utat.

Moderátor:

Fejes István

a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Elnökségének tagja, a Magyar Teleház Szövetség elnöke

Vitaindító:

Dr. Eperjesi Tamás

Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat főtitkára, Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet Vidékfejlesztési Igazgatóság igazgatója, főigazgató helyettese

Absztrakt:

Hazánk első, teljes EU-s tervezési ciklusra vonatkozó EMVA programjának végrehajtása során jelentős tapasztalatot szerezhettek a terület- és vidékfejlesztő szakma központi és helyi szereplői. Amegvalósítást több, a kezdetekkor még nem ismert tényező befolyásolta, a legnagyobb kihívást a gazdasági-társadalmi környezetnek a globális gazdasági válság miatt bekövetkező gyökeres átalakulása jelentette. Ennek következtében különösen a helyi (köz- és civil) szervezetek abszorpciók képessége romlott. A fejlesztések végrehajtását tovább nehezítette a támogatások utófinanszírozásos jellege.

Sári István

MINDEN ÓCSA HÁROM NAPIG TART ? ! ESETTANULMÁNY EGY – HAMVÁBA HOLT – VIDÉKFEJLESZTÉSI KEZDEMÉNYEZÉSRŐL.....

Már bejelentésének pillanatában is a közérdeklődés középpontjába került a kormány javaslata a „bedőlt” lakáshitelek problémáinak megoldására építendő „lakótelep” megvalósításának szándékáról. (2011. június 30.)

A Belügyminisztérium szakemberei a Pest megyei Ócsa területét jelölték ki a program megvalósítására, amely szinte természetesen azonnali további vitákat generált a médiában.

Éppen ezért azonnal intézkedtek Ócsa Településrendezési Tervének módosításáról és soron kívüli jóváhagyásáról, melyhez nagy segítséget jelentet, hogy a kormány időközben „kiemelt beruházásnak” minősítette a lakótelep megvalósítását.

A Belügyminisztérium 2011. augusztus 30.-án hirdette meg környezetalakítási, területrendezési pályázatát. Az előzetes koncepcióvázlat még autonóm faluként írta le a telepet, amely sem az energia-, sem az ivóvíz- és szennyvízgyártáskódás, sem az élelmiszer-ellátás okán nem szorult az anyatelepülésre. Önfenntartó működtetését a beköltözőkből verbuvált közösség biztosította volna. De a biomassza kazánokra, napkollektorokra, biogáz-üzemre és a növényi tisztítóval működő saját szennyvíztelepre vonatkozó elképzelést már a pályázat beadása előtt felülírták az állami, önkormányzati alkuk.

2011. október 15.-én hirdették ki a pályázat eredményét, (I. díj, Archidea Bt.) ami megnyitotta lehetőséget a beruházás Közbeszerzési Eljárásának lebonyolítására. Az épületek tervezésre kiírt meghívásos eljárást a Kvadrum Építész Kft. Nyerte meg és elkészítette az engedélyezési – kiviteli terveket. A kivitelezési eljárás már keményebb diónak bizonyult, tudomásom szerint már a harmadik fordulónál tartanak és még mindig nincs döntés (2012. aug.14.)

A kormányzati döntés óta eltelt több, mint 365 nap alatt számos szakmai és civil szervezet fejtette ki ellenvéleményét az elképzeléseket illetően (MÉSZ, MUT, MÉK ...) de aligha lehet a csupán ez a beruházás késlekedésének igazi oka.

Esettanulmányomban arra keresem a választ, hogy valóban „eredendően” elhibázott vidékfejlesztési elképzelésről beszélhetünk, vagy lehetett volna – vagy akár még most is lehetne – másképp, az urbanisztika, szociológia, ökológia eredményeit felhasználva megtalálni a tényleges problémára a XXI. századhoz méltó adekvát válaszokat.

Addig is az akcióterületen a „semmi közepén” álló csupasz, vezeték nélküli villanyoszlopok jelzik a Magyar Urbanisztika újabb sajnálatos kudarcát amely, valljuk meg, nem egyedülálló az utóbbi évtizedekben.

Bízom abban, hogy éppen a konferencián elhangzó javaslatok hasznosításával

külső segítségre is szükségük lesz, de ez a speciális helyzet adhat olyan többletet is az életükhöz, amelyben eddig nem volt részük (pl. a közösség támogatása, egy nagyobb közösség tagjaként, annak befogadásának élménye).

Az előadás keretében van módom kifejtetni, hogy milyen tevékenységek kellene ehhez, milyen eszközökkel lehet létrehozni, és miképp lehet az élet prosperálását lépésről lépésre beindítani.

Dr. Nagy Attila

VÁROSFEJLESZTÉSEK XXI. SZÁZADI TANULSÁGAI

A XXI. század elején jelentős, értékben többször milliárdos városfejlesztések, rendezések ill. főtéri átépítések történtek számos hazai városban. Ezek tanulságait időszerű levonni és felhasználni a még hátralévő beruházások során. A szerző

4 hazai, a vidékfejlesztésben kiemelten érintett „szomszédváros”-t választott vizsgálatra. Szeged és Makó, Debrecen és Nyíregyháza számos képpel dokumentált példán mutatja be, milyen követelményeknek és hogyan felelt meg a beruházás az előírt illetve a város hagyományai és civil lakossága által elvárt vagy elvárható követelményeinek. A városok főtérfejlesztései során nem új épületek születtek, hanem a meglévő városmag került a szándék szerint „szépítésre”. Ennek értékelésében fontos, hogy az új térburkolatok minősége, formavilága és színe miként alkalmazkodik a történeti képhez, önálló életet él-e vagy harmonikusan illeszkedik a hagyományos városképhez. Megtörtént-e az (alföldi városnál különösen kívánatos) zöld környezet védelme, vagy épp ennek rovására született az új kikövezés. A formavilág tartalmaz-e hagyományos vagy új elemeket, építészeti jelképrendszert, tükröz-e globális vagy lokális képet. A városfejlesztések valós értéke, az újat hogyan tudják a helybeliek használni, része lesz-e a hagyományos városi életnek, javul-e a város közlekedése, különös tekintettel a természetbarát (pl. kerékpáros) módra. Bár a civil megelégedettség nehezen mérhető, az elmúlt évek tapasztalataiból levonható, hogy az átépítések a pályázatban megfogalmazottaknak vagy a valós helyi, lakossági igényeknek felelnek-e meg.

Somfai András

A VIDÉKFEJLESZTÉS ÉS A MEZŐGAZDASÁGI UTAK

A Vidék fejlesztésével foglalkozó szakmák és szervezetek a meglévő országos utakat úgy tekintik, mintha öröktől fogva azok – és csak azok – lennének kiépítve a külterületeken. Kivételként könyvelte és könyveli el a társadalom is egy-egy majori bekötőt vagy egy-egy falu-összekötő földút kiépítését.

Mostanában pedig az „utas” szakma is csak az autópálya-építés bővületében él, minden más út ügye háttérbe szorul.

Pedig ezen felszínes látszathoz képest van min meglepődni, elgondolkodni és újragondolni, ha alaposabban körülnézünk az európai térben, a történelmi időtávlatban és a statisztikák mélyéről igen nehezen kiásható rész-adatokban! Mert ha nálunk ma 38 % a kiépített utak aránya, az EU-15-öknél pedig már 96%, akkor mekkora versenyhátrányt jelent ez a hazai mezőgazdaságnak, a vidék szervezésének, önszerveződésének és szervezhetőségének? De ha Napóleon korában mindössze 700 km (0,4%) kiépített út volt a mai Magyarország területén, ma pedig 38%, akkor ez egy történelmi trend, a 38% sem végállomás – vajon milyen ütemben, minek függvényében és hány százalékig emelkedhet tovább? Ha történelmi léptékben több kiépített út lesz a határban, akkor hogyan javul a mezőgazdaságunk versenyképessége, ha a szomszédos falvakat összekötő földutak fokozatosan kiépülnek, akkor hogyan javulhatnak a lehetőségek az igazgatás- és ellátás-szervezésben, a munkahelyteremtésben és a munkavállalásban, a termelés- és értékesítés-szervezésben, az emberi és civil társadalmi kapcsolatokban, az idegenforgalmi kínálatok összefogásában, a tájegységi és a nemzeti tudat emelkedésében?

Az előadás grafikonok és térképek segítségével bizonyítja azt, hogy ezekkel a kérdésekkel ma már komolyan kell foglalkozni és a következményeire mind a mezőgazdaságban, mind pedig a terület- és településfejlesztésben fel kell készülni. Már csak azért is, mert ma már Brüsszel is 2050-re kitekintő tervezést kér a pályázatoknál.

Prof. Dr. hc. Turchany Guy

A HELYI CSELEKVÉSEK A 21. SZÁZADRA (LACAL EGENDA 21) RIO+20 UTÁN

A „fenntartható fejlődés” jegyében szerveződött az 1992-ben Rio de Janeiróban megtartott Környezet és Fejlődés ENSZ konferencia. Fő dokumentumának az Agenda 21 (Feladatok a 21. századra) 28. fejezete foglalkozik a Local Agenda 21-el (LA-21), vagyis a fenntarthatóság lokális programjával.

Az Európai Unió ötödik környezetvédelmi akcióprogramja (1992-2000) a „Fenntarthatóság felé” címet viseli és a fenntartható fejlődés, mint alapkövetelmény az 1997-es EU csúcson Amszterdamban az integráció alapelvei közé is bekerült, sőt ennek szellemében módosították az 1958-as Római Szerződést is, amely az Európai Közösségek jogi alapját adja.

A fenntarthatóság lokális programja társadalom-, és környezetközpontú program, de nem azonos a környezetvédelmi programmal, tekintettel arra, hogy a LA21 a fenntartható fejlődés, a társadalom-természet-gazdaság komplex rendszerét foglalja magában.

Az átfogó fejlesztési célnak – a fenntarthatóság elérésének – egy új és átfogó megközelítéssel kell párosulnia, amely a LA-21 értelmezésének mindhárom szintjén megjelenik. A fenntarthatóság lokális programjának

A vizsgálat során elsősorban az ESDP és a Területi menetrend valamint az ún. kollaboratív-kommunikatív tervezés diskurzusai felől értelmezem a kérdéseket, megemlítve a LEADER-tervezés romániai tapasztalatait, valamint utalni kívánok a vidéki térségek – egybek mellett – az ESPON kutatásokban részletezett sokféleségének témakörére is.

Körmendy Imre

VÁROS ÉS VIDÉKE TERVEZÉSÉNEK FEJLESZTÉSI ÉS RENDEZÉSI KÉRDÉSEI

A fejlesztési és a rendezési tervezés összehangolásának igénye előbb a nagyvárosok környékén merült fel (Budapesten 1870 körül, a megyeszékhelyek vonatkozásában az 1970-es években – ún. településcsoport tervek), de kiváltképp a tájtervezés erősödésével ez a szakmai és társadalmi igény elérte a rurális térségeket (tájvédelmi körzetek tájrendezési tervei, mikro térségek tervezése – pl. Somlói borvidék). Az EU kohéziós politikája is ebbe az irányba mozdította a településeket, hiszen sok támogatást csupán együttműködéssel, közösen lehetett elnyerni. Ennek vadhajtásai kényszerítették ki a kormányzatból pl. a szennyvízelvezetési agglomerációk lehatárolását, rögzítését.

Móra Ferenc az alföldi világból (Kiskunfélegyházáról és Szegedről) is egyértelműen érezte a város és a falu egymásrautaltságát. Ez a tradicionális szimbiózist ugyan a globalizáció kikezdte, de a fenntartható (vállalható) fejlődés egyértelműen a lokalitás visszaállítását igényli.

A közös gondolkodásban rengeteg erő rejlik, s a fejlesztések összehangolása és a területi harmónia megteremtése hatékonyabbá és harmonikusabbá tehetik az emberi együttélést, együttműködést.

A közös tervezés emberi megújulást, új szemléletet igényel: a másik települését ugyanolyan fontosnak kell tartania mindenkinek, kiváltképp a döntéshozóknak; veszíteni tudni elképzeléseket, előnyöket, ...

A verseny helyett az együttműködésre van szükség az élet számos területén – állítja többek között az ezért közgazdasági Nobel-díjat kapott John Nash.

A tervezés hozzájárulhat a társadalom integrációjához, s ebben az értelemben a jó terv nem cél, hanem eszköz (de ez értékéből semmit nem von le).

Meggyőződésem, hogy a kistérségekben (a többcélú és a csak egy-egy célra létrejött kistérségekben, település-csoportokban) elsősorban társadalmi integrációra, azaz egységesülésre van szükség, összefogásra, közös akciókra, egyáltalán közös életre, értékrendre, egymásra-figyelésre, békére, az esetleges sérelmek meghaladására.

Állítom, hogy egy ilyen kistérség közös fejlesztési tervei, elképzelései jobbak, a helyi társadalom számára hasznosabbak lehetnek, mint a külön-külön készített fejlesztések és tervek.

Javasolt előadásomban a fentiek kifejtésére kívánok röviden kísérletet tenni.

Bodonyi Csaba DLA

BOKORTANYA – mint egy fejlesztési koncepció alapja

Alapkiindulás:

A nyírségi bokortanyák, mint sajátos települési és családi gazdálkodási forma 260 éves hagyományának újraélesztése, továbbfejlesztése a XXI. század igényei és lehetőségei szerint, az organikus gazdálkodás és életmód megvalósításával. (új bokortanyák, az állami földek haszonbérletére alapozva illetve a meglévők hasonló koncepciójú fejlesztése)

Kitűzött célok:

Organikus bokortanya – modell (mint a családi gazdálkodás koncentráltabb közösségi változatának, az organikus élelmiszertermelés hazai és export bázisának továbbfejlesztése)

1. Gazdálkodásban
2. Környezetalakításban
3. Családi és közösségi életben

Csák László PhD, MeRSA

LÉTEZIK-E IDEÁLIS TERVEZÉSI SZINT A VIDÉKFEJLESZTÉSBEN?

Előadásomban elsősorban a területi tervezés (*spatial planning*) összefüggésében vizsgálom a vidékfejlesztési tervezés sajátos esetét, felvetve az alábbi kérdéseket is:

- Mennyiben alkalmazható a *rural design* új értelmezése régióinkban?
- A LEADER tervezés gyakorlata és forrásfüggő szempontrendszer hogyan illeszkedik a területi tervezés gyakorlatába?
- Mennyiben csökkenhetnek a LEADER „alultervezettségéből” adódó kockázatok a 2014-2020 programozási

időszakban, többek közt a komplexebbé váló forrásfüggőség összefüggésében?

- Beszélhetünk-e a vidékfejlesztési tervezés „tisztá” formájáról, vagy csak bizonyos speciális esetekben?

az LA-21-nek a legszűkebb értelmezése maga az elkészült stratégiai terv, a „dokumentum”. A második bővebb értelmezés szerint LA-21-en értjük a program létrehozásának és megvalósulásának folyamatát. A harmadik és egyben a legteljesebb értelmezés szerint az LA-21 – a fenntarthatóság lokális programja maga a gondolkodásmód, gazdálkodási mód, életforma, életmód és a politikai kultúra, amelyet a fenntartható fejlődés elve hat át.

A megvalósítás az érintett helyi társadalmi és gazdasági szereplők aktív részvételével lehetséges. Jelentősen segítheti vagy gátolhatja a folyamatot a nemzeti kormányzat és a nagyregionális szervezet (esetünkben: Európai Unió) hozzáállása is.

A fenntartható fejlődés lokális programjának legelső és döntő lépése az, amikor a helyi közösség eljut a fenntartható fejlődés megvalósítása szükségességének felismeréséhez és komolyan elhatározza, hogy hozzáfog a megvalósításhoz. E nélkül készülhet jó és szép Local Agenda 21 program és dokumentum, de nem sok minden történik a valós előrelépésben.

A fentieket magyar és külföldi példákon keresztül mutatjuk be. Ez utóbbiak a Local Agenda 21-ek szerepét a város és vidék tervezésének lehetőségeit a fenntartható fejlődés és társadalmi részvétel szemszögéből.

dr. Rigó Mihály

RASZTERES ÚTHÁLÓZAT, AZ ORSZÁG TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEI CSÖKKENTÉSÉNEK ESÉLYE

A gazdaság alapja az infrastruktúra, melynek egyik lényegi eleme az úthálózat.

A gazdaság és az úthálózat összefügg. Magyarország úttal legjobban ellátott térsége a fővárosé. A gazdaság nem teljesen véletlenül ugyanitt a legfejlettebb.

Az elmúlt évtizedek alapeszménye a sugaras-gyűrűs úthálózat volt, melynek egyetlen központja Budapest. Az úthálózat lényegi elemei, mint a főutak és az autópályák ezért mind egyetlen városból futnak ki. Lényegében egyetlen magyar várost és térségét helyzetbe hozva.

Javaslatom, a raszteres úthálózat, ezzel ellentétben helyzetbe kívánja hozni a vidéki Magyarországot is.

A lemaradt, lemaradó vidék részére esélyt kellene, lehetne biztosítani egy olyan úthálózattal, amely közel azonos elérhetőséget biztosít, ugyanakkor tekintettel van az ország mai teherbíró képességére is.

Az előadásban ennek lehetőségeit keresem.

Elképzeléseim egy része részletesen olvasható már a MUT honlapján is, a Tudástárban, továbbá a Mérnökkapu című internetes médiumon a nevem alatt.

A javasolt raszteres úthálózat kialakítható a meglévő állami utak felhasználásával. Ha megvalósulna, csökkenne az egyközpontú ország miatti nyomás.

Tisztában vagyok azzal, hogy a lemaradottságnak, a kettészakadt országnak számos oka van, de az úthálózat biztosan az egyik kulcsszereplő a folyamatokban.

2

A tervezés szintjei, ország megye, térség, település, birtok

A vidékfejlesztés tervezésének szerves elemévé kell válnia az egyre inkább bővülő, és fokozatosan hatékonyabbá váló országos, térségi és települési tervezésnek. Milyen azonosságok és különbségek jelentkeznek a tervezés egyes szintjein? Hogyan függenek össze ezek a vidékfejlesztés sajátosságaival? Többek között ezekre a kérdésekre keresik a választ a szekció résztvevői, gyakorlati példák, tapasztalatok alapján.

Moderátor:

Ongjerth Richárd

építész, településrendezési vezető tervező, Magyar Urbanisztikai Tudásközpont Nkft.

Vitaindító:

Dr. Ónodi Gábor

építész, a MUT Falutagozatának elnöke, Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet igazgatója

Absztrakt:

A MUT a konferencia és a szekciók megszervezésével a tervezés komplexitása mellett elkötelezettségét kívánja kinyilvánítani. A „vidéki”-„nem vidéki” feladat meghatározás kettőssége helyett a pozitív szinergiákat eredményező megoldásokat keresi.

A vidékfejlesztéssel kapcsolatos tennivalók, azok tervezése ugyanis számos szálon kapcsolódik a térségi, települési és birtokok, objektumok szintjén zajló egyéb szakterületekkel kapcsolatos tennivalókkal, azok tervezésével. A térségi, települési összhang megteremtése elemi érdek, akár a vidék, akár a centrumok oldaláról nézzük.

A földhasználat rendezési tervi szabályozása és a különböző forrásokból való támogatottsága, a gazdálkodói érdekek figyelembevétele csak egy példa az összhang megteremtésének igényére. További kérdések merülnek fel a településhálózat, az infrastruktúra hálózatok fejlesztése, a beépítés szabályozás, a környezet- és természetvédelem, az értékes táji erőforrásaink fenntartható és a közjót is szolgáló hasznosítása terén. A szekcióban a tervezői gyakorlatban felmerülő konfliktusok értelmezését, megoldási javaslatokat, jó példák, lehetőségek bemutatását várjuk a résztvevőktől.

ABSZTRAKTOK

Bede István DLA

A (KIS)TÉRSÉGI STRATÉGIAI TERVEZÉS (GONDOLKODÁS), MINT A MAI URBANISZTIKAI SZEMLÉLET(RENDSZER) LEHETSÉGES VISZONYÍTÁSI PONTJA, AVAGY JAVASLAT EGY TÉRSÉGI TÉRBELI TERVEZÉSI METODIKA TERVI MEGJELENÍTÉSÉNEK KONCEPCIÓJÁRA

ha ma „vidékfejlesztésről” kívánunk beszélni, egy alapvetően településfejlesztéshez értő közegben, akkor fel lehet és kell tenni a kérdést, *hog*

és, hogy Mi a helyzet ma a térségi, területi, települési tervezés körül általában?

és, hogy

Mik azok kérdések és a jellemzők, melyeket fontosnak tartunk, vagy tartanánk ennek kapcsán?

és, hogy

Mi is az a vidékfejlesztés ma? Kik csinálják? Mi az eredménye?

és, hogy

A mi (településfejlesztők) eszközeinkkel mi tehető mind ehhez hozzá?

beszélni kellene

Az urbanisztikai dokumentumok összefüggéseiről és azok fejlődési irányáról. a válaszkérés kontextusában felidézhető lenne

A térbeli tervezés hazai gyakorlatának jellege, eszközei és azok lehetőségei, ezeknek az eszközöknek a pozitívumaival és hibáival.

ezek után

Egy lehetséges és elképzelhető (kis)térségi (stratégiai) tervezés, mint a mai térbeli tervezés lehetséges/szükséges kiindulópontja körvonalazható és remélhetőleg indokolható.

valamint meghatározható, hogy

Mit kellene tudnia ennek a (kis)térségi stratégiai tervezésnek szemléletben és eszköztárban.

és magyarázható, hogy

Miért lehetne viszonyítási pont?

végül összegezhető a gondolatmenet legfontosabb indokai.